

Tereny leśne w Europejskiej Sieci Obszarów Natura 2000 stanowią w Polsce 33 proc. W PGL Lasy Państwowe obszary te zajmują 38 proc., natomiast w lasach prywatnych 20 proc. Ustanowienie obszarów Natura 2000 oparte jest na dwóch dyrektywach: Dyrektywie Płaskiej i Siedliskowej (Habitatowej).

Zgodnie z artykułem 1. Dyrektywy Siedliskowej siedliska przyrodnicze to obszary lądowe lub wodne wyodrębnione w oparciu o cechy geograficzne, abiotyczne i biotyczne, zarówno całkowicie naturalne, jak i półnaturalne. Ogółem w sieci Natura 2000 w Polsce występuje 16 typów siedlisk leśnych, z czego cztery mają znaczenie priorytetowe.

Jednym z najważniejszych zadań stojących przed polskim leśnictwem, gwarantujących współistnienie zróżnicowanych metod gospodarki leśnej i obszarów Natura 2000, jest określenie optymalnych zasad hodowlanych zachowujących właściwy stan ochrony siedlisk i gatunków roślin. Stanowi to cel

Jan Tabor z Wydziału Ochrony Przyrody w DGLP mówi o problemie siedlisk zanikających – kwaśnych i świetlistych dąbrowach, borach suchych.

realizowanego w latach 2010-2013 programu badawczego „Ramowe zasady prowadzenia gospodarki leśnej na obszarach Natura 2000”. W jego realizacji uczestniczy interdyscyplinarny zespół naukowców z Instytutu Badawczego Leśnictwa. Koordynatorem programu jest dr hab. **Janusz Czerepko**, kierownik Zakładu Ekologii Lasu Instytutu Badawczego Leśnictwa.

Dotychczasowe wyniki uzyskane w ramach realizacji tego programu były przedmiotem seminarium naukowego pt. „Wpływ zagospodarowania lasu na stan ochrony wybranych siedlisk przyrodniczych i gatunków roślin podlegających ochronie”, które odbyło się 6 grudnia 2012 r. w Sękocinie Starym. Uczestniczyli w nim przedstawiciele Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych oraz regionalnych dyrekcji LP: w Krakowie, Katowicach, Olsztynie i Gdańsku, Biura Urzędowania Lasu i Geodezji Leśnej, Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Insty-

◀ Dorota Radziwiłł z Departamentu Monitoringu i Informacji o Środowisku GIOŚ zwróciła uwagę na obiektywizm ocen monitoringu, tak istotny dla zachowania naturalności siedlisk i ochrony gatunków roślin oraz zwierząt.

W pierwszym etapie badań przeprowadzono analizę wpływu zabiegów hodowlanych na siedliska przyrodnicze na podstawie baz danych SILP i Invent.

Na podstawie oceny stanu siedlisk w skali A, B i C wykonanej w ramach powszechnej

Ochrona siedlisk

tutu Ochrony Środowiska, Wydziału Leśnego w Krakowie oraz IBL.

Siedliska, w których prowadzono szczegółowe badania, należą do najczęstszych typów zbiorowisk leśnych w sieci Natura 2000 występujących na terenie Polski. Są to:

- 9110 kwaśne buczyny,
- 9130 żyzne buczyny,
- 9160 grąd subatlantycki,
- 9170 grąd środkowo-europejski i subkontynentalny,
- 9190 kwaśne dąbrowy
- 91D0 bory i lasy bagienne,
- 91E0 łęgi wierzbowe, topolowe, olszowo-jesionowe,
- 91I0 ciepłolubne dąbrowy,
- 91T0 śródłądowy bór chrobotkowy,
- 9410 górskie bory świerkowe.

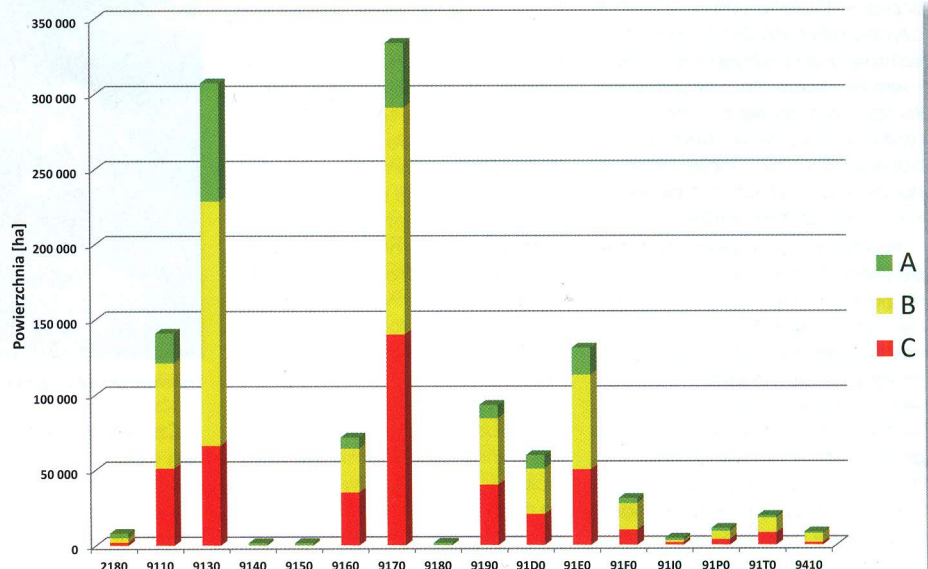
Jednocześnie przedmiotem analiz były dwa gatunki roślin występujące w siedliskach leśnych: sasanka otwarta (*Pulsatilla patens*) i obuwik pospolity (*Cypripedium calceolus*). Wybór tych gatunków roślin do badań terenowych podyktowany był zarówno ich częstotliwością występowania w lasach, jak i priorytetowym znaczeniem dla Unii Europejskiej, wynikającym z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej.

inwentaryzacji siedlisk i gatunków Natura 2000 w Lasach Państwowych można stwierdzić, że w najlepszym stanie ochrony było 16,2 proc. siedlisk, w stanie B – 48,4 proc. i w C – 35,4 proc. Siedliskami przyrodniczymi, które zajmują największą powierzchnię w Lasach Państwowych są grądy (333,5 tys. ha), a następnie żyzne i kwaśne buczyny, pokrywające odpowiednio: 302,1 tys. ha i 137,6 tys. ha.

Korzystając z baz uwzględniono dane dotyczące m.in. wpływu wieku, intensywności pozyskania drewna, zastosowanych w ostatnim dziesięcioleciu cięć z zakresu hodowli i pozyskania drewna. Analizom ze względu na ilość martwego drewna, jak i liczbę gatunków typowych dla siedlisk przyrodniczych poddano również bazę danych projektu BioSoil, który dotyczył rozpoznania i oceny komponentów różnorodności leśnej przy użyciu sieci stałych powierzchni monitoringu I rzędu w układzie 16x16 km w krajach UE. Kolejnym etapem były badania terenowe obejmujące pomiary struktury drzewostanów, martwego drewna oraz wykonanie zdjęć fitosocjologicznych.

W latach 2011-2012 na obszarze całego kraju założono 155 powierzchni położonych w 15 nadleśnictwach oraz 62 powierzchnie badawcze w stanowiskach sasanki i obuwika (w 3 nadleśnictwach). W celu określenia wpływu zagospodarowania lasu na stan siedlisk prze-

TYPY SIEDLISK

analizowano 72 rodzaje zabiegów z zakresu hodowli i użytkowania w wydzieleniach, gdzie prowadzono badania terenowe.

Tem rozważań nad zagrożeniem siedlisk był zarówno zbiór wyników badań koordynatora programu dotyczący dynamiki siedlisk przyrodniczych oraz wpływu zagrożeń środowiska na siedliska przyrodnicze, jak i innych autorów. Trzyletnia realizacja programu badawczego skoncentrowana była na analizie wpływu zabiegów z zakresu gospodarki leśnej na stan ochrony siedlisk, zarówno według metody Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, jak i metody IBL opracowanej w 2009 wraz z naukowcami z Bawarskiego Instytutu Leśnego.

Z analizy bazy danych SILP i Invent wynika, że zabiegami z zakresu pozyskania drewna,

Dr hab. Janusz Czerepko, kierownik Zakładu Ekologii Lasu Instytutu Badawczego Leśnictwa, koordynator programu „Ramowe zasady prowadzenia gospodarki leśnej na obszarach Natura 2000”.

które pozytywnie lub obojętnie wpływały na stan siedlisk leśnych, są cięcia przygodne rębne lub trzebieże późne, jak i wykonane w ramach rębni IV. W przypadku wielu siedlisk negatywnie wpływają trzebieże wczesne i wykonanie cięć zupełnych (rębni I), natomiast bez wpływu pozostają: rębni częściowa (II) oraz nie prowadzenie żadnych cięć. Podkreślić jednak należy, że kategoria oddziaływania (pozytywna lub negatywna) determinowana jest danym siedliskiem, jak i wiekiem drzewostanów, który przy ocenie stanu siedlisk uwzględnionej w bazie Invent miał istotny wpływ. Stąd też stosowanie np. trzebieży wczesnych było

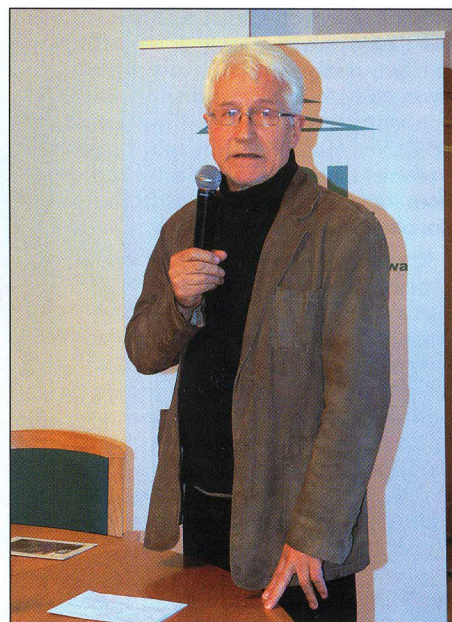
silniej skorelowane z wiekiem drzewostanów niż z samym rodzajem zabiegów. Wpływ wieku na stan siedlisk starano się wykluczyć, przy zastosowaniu oceny stanu siedliska metodą IBL, którą stosowano na powierzchniach badawczych założonych w ramach niniejszego projektu. I tu najbardziej korzystnie wpływały na stan siedlisk cięcia wykonywane w drzewostanach starszych klas wieku, tj. trzebieże późne, cięcia przygodne w drzewostanach dojrzałych. Rębni zupełna pozytywnie wpływała na stan ochrony borów chrobotkowych.

Ważnym elementem w analizie stanu ochrony siedlisk jest ilość i jakość martwego drewna w przeliczeniu na hektar. Zgodnie z wynikami programu BioSoil średnia ilość martwego drewna w siedliskach z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej wynosiła 15,2 m³/ha, gdy to dla wszystkich siedlisk ta średnia była o 5,6 m³/ha niższa. Zgodnie z danymi Wielkoobszarowej Inwentaryzacji Stanu Lasu (BULiGL 2010) średnia ilość martwego drewna w lasach wynosi 5,7 m³, wg BioSoil – 9,6 m³, natomiast średnia europejska oceniona jest na ok. 10 m³ (State of Europe's Forests 2011).

W zakończeniu swego wystąpienia koordynator tematu przedstawił wstępne wnioski i propozycje zoptymalizowania metod hodowlanych z punktu widzenia zachowania we właściwym stanie siedlisk i gatunków chronionych w ramach sieci NATURA 2000. Ponadto autor odniósł się do proponowanych w przewodnikach GIOŚ zaleceń odnośnie poprawy stanu leśnych siedlisk przyrodniczych, które w części mogłyby być przedmiotem eksperymentów w celu ich weryfikacji pod kątem domniemanego pozytywnego wpływu.

Realizacja programu ma szczególne znaczenie, gdyż końcowym jej efektem będą wskazania praktyczne dla gospodarki leśnej mające na celu zagwarantowanie trwałości i ochrony leśnych siedlisk przyrodniczych. Przedstawiciel Wydziału Ochrony Przyrody w DGLP **Jan Tabor** podkreślił w swej wypowiedzi, że szczególnie ważnym problemem są tu siedliska zanikające, tzn. kwaśne i świetliste dąbrowy, bory suche itp., które powinny zostać objęte zaleceniami ochrony czynnej.

Doroła Radziwiłł z Departamentu Monitoringu i Informacji o Środowisku GIOŚ zwróciła uwagę na obiektywizm ocen monitoringu, tak istotny dla zachowania naturalności sied-

Prof. Kazimierz Rykowski w podsumowaniu seminarium powiedział, że na bogactwo przyrody składa się również trwałe użytkowanie jej zasobów.

lisk i ochrony gatunków roślin i zwierząt. Uwarunkowania międzynarodowe i ochrona różnorodności biologicznej stanowią nadrzędny cel, przy realizacji którego należy uwzględnić globalne zmiany klimatu.

Moderator spotkania prof. **Kazimierz Rykowski** podsumowując seminarium powiedział, że bogactwo przyrody w rozumieniu zapisów Konwencji o różnorodności biologicznej, to również trwałe użytkowanie jej zasobów.

Tekst i zdjęcia: ARTUR SAWICKI

Instytut Badawczy Leśnictwa

A MOŻE „ZAKOCHANA PARA”?

Ponad 150 drzew zgłoszono do kolejnej edycji ogólnopolskiego konkursu o tytuł „Drzewa Roku”. Zgłoszenia nadeszły z wszystkich stron kraju, ale najwięcej, tradycyjnie, z regionu śląskiego – prawie 60.

W konkursie, organizowanym przez Klub Gaja, wzięty udział m.in. nadleśnictwa, Kampinoski Park Narodowy, LOP, placówki edukacyjne, jednostki samorządowe oraz stowarzyszenia społeczne. Jak doniosła „Gazeta Wyborcza”, do konkursu swojego kandydata zgłosił i minister środowiska – jest nim jesion wyniosły rosnący na skwerze Sue Ryder na warszawskiej Ochocie. Natomiast Dyrekcja Generalna LP nadesłała dwa zgłoszenia – to ponad 70-letni dąb „Piast” w Rzepinie (woj. lubuskie) oraz „Zakochana para” w Piekach (woj. warmińsko-mazurskie), czyli 180-letni dąb spleciony z 270-letnią sosną.

W następnym etapie konkursu spośród ponad 150 kandydatów zostanie wybranych 11 finalistów, których zdjęcia zostaną zamieszczone na specjalnej stronie internetowej, tak by można było głosować przez cały czerwiec 2013 r.

(MACH)

IŁOŚĆ MARTWEGO DREWNA m³/ha

